

جدول شماره ۱. ضابطه تحلیل کلیشه‌های تبیض آمیز

I. تحلیل

۱- عنوان:

۲- نوع مطلب (به عنوان مثال، کتاب درسی ابتدایی، کتاب قرائت زبان، و مانند آن‌ها):

۳- زبان و سال انتشار:

۴- سطح کتاب (به عنوان مثال، برای سال دوم دبستان) برای خوانندگان ۴ تا ۶ ساله، و مانند آن‌ها):

۵- نام پژوهشگر:

۶- تاریخ:

کلیشه‌ها					القای محتوایی	
کلیشه‌های (تصرف شده)	دیگر کلیشه‌های (تصرف پس)	قشرهای سیاسی و اجتماعی	خصوصیات	قشر در خنثی‌بودن و منفرد	تصویرها	زبان گزینشها
						مردان
						زنان

II. تفسیرها و ملاحظات ویژه (به عنوان مثال تصویرهای متفاوت مرد و زن؛ آیا این تفاوت‌ها با تفاوت‌های پیشتر روشن شده انطباق دارند؟)

III. تفسیرهای جامع، همراه با پیشنهاد فعالیت مناسب برضد کلیشه‌ها (به عنوان مثال این اثر در سال ... منتشر شده است) اکنون می‌باید جدیدی با هدف زدودن کلیشه‌های تبیض آمیز، در حال بررسی است...)

۱- در هر ستون و القای محتوایی، و «کلیشه‌ها» تعداد دفعاتی که القائات برضد مردان و زنان ذکر شده و نیز تعداد دفعاتی که به خصیلت‌های مردانه یا زنانه ارجاع شده است، ثبت می‌شود.

همچنین باید برحسب مورد مشخص کرد که آیا القائات وخیم یا ناچیز مطرح است و یا اصلاً القایی در کار نیست.

جدول شماره ۲. فهرست کلیشه‌ای مشاغل که غالباً به زنان و مردان اختصاص داده می‌شوند

مشاغل مردانه	مشاغل زنانه
کشاورز	مددکار اجتماعی
مدیر و رئیس اداره	کتابدار
معمار	صندوق‌دار
نانوا	ماشین‌نویس
قصاب	سندپرداز
راننده اتومبیل	خدمتکار همه‌کاره
راننده قطار، اتوبوس، کامیون	کلفت
مفسر رادیو و تلویزیون	پرستار
دندان‌پزشک	مربی مهدکودک و آموزگار
مدیر و رئیس مزارع کشاورزی	مانکن
رئیس دانشکده	کارگر کشاورزی
برقکار	کارگر غیرمتخصص
کاشف	کارگر نیمه‌متخصص
مهندس	کارگر کارخانه
روزنامه‌نگار	گوینده رادیو و تلویزیون
مغازه‌دار	منشی
دریانورده	خدمتکار
مکانیک	تلفنچی
کارگر متخصص	فروشنده
کارگر نیمه‌متخصص	
ماهی‌گیر	
لوله‌کش	
دبیر	
پلیس و سرباز	
مدیر دبیرستان	
تراشکار	

تهیه گزارش مشروح

تا پایان سپتامبر ۱۹۸۲ پنج نسخه از یک گزارش مشروح درباره هر پژوهش باید به زبان انگلیسی یا فرانسه به یونسکو تحویل داده شود. این گزارش بیشتر باید شامل موارد زیر باشد:

پیشگفتار، که در آن هدف‌های پژوهش بیان خواهد شد؛
ترکیب گروه پژوهشی با ذکر نام، موقعیت و کارکردهای هر یک از اعضای آن؛

طرح پژوهش؛

گزینش آثار بررسی شده؛

سیر پیشرفت پژوهش با ذکر رهیافت‌های دنبال شده، نتایج به دست آمده، کمبودها و دشواری‌های احتمالی؛

پیشنهادهایی درباره ابزارها، برنامه‌ها و دیگر تدبیرهای لازم برای تقویت برخوردهای مثبت و مساعد برای برابری و محو تصویرهای تبعیض آمیز از کتاب‌های درسی و کتاب‌های کودکان؛

نتیجه‌گیری

جدول شماره ۳. رهنمودهایی خطاب به گروه‌های پژوهشی برای تدوین و طبقه‌بندی پرسشنامه‌ها و یا متن مصاحبه‌ها

۱. پیشگفتار. تنظیم توضیحات مشروح برای آگاه ساختن افراد پرسش شونده از اهداف و مقاصد پژوهش.

۲. برای استادان و کارکنان آموزشی. پرسشنامه‌ها و متن مصاحبه با این گروه‌ها را می‌توان به ترتیب زیر تنظیم کرد:

۱-۲ اطلاعات در مورد اشخاص پرسش شونده

(I) جنس

(II) سن

(III) شغل‌ها یا مسئولیت‌ها

(IV) محل کار.

۲-۲ پرسش‌ها

(I) آیا در مورد تصویر زنان و مردان در کتاب‌های کودکان و کتاب‌های درسی، از سال ۱۹۷۳ شاهد دگرگونی‌هایی بوده‌اید؟

(II) در صورت جواب مثبت این دگرگونی‌ها را به اختصار تشریح کنید.

(III) اگر جواب منفی است در صورت تمایل به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

آیا فکر می‌کنید که اکنون زمان دگرگونی‌ها فرا رسیده است؟

مهم‌ترین دگرگونی‌ها در نظر شما کدامند؟

برای ایجاد چنین دگرگونی‌هایی چه اقدامات یا تدبیرهایی ضروری است؟

(IV) آیا هیچ‌گاه درباره تصاویر کلیشه‌ای از دو جنس در کتاب‌های درسی،

با دانش‌آموزان یا دانشجویان بحث کرده‌اید؟ آنان در این مورد چه نظری

دارند؟

(V) شما چنین مباحثاتی را ضروری می‌دانید؟ چرا؟

۳. برای متخصصان تهیه کتاب‌ها و برنامه‌های درسی، متخصصان مشاوره

حرفه‌ای و تحصیلی، متخصصان ادبیات کودکان، ناشران.

۱-۳- رجوع شود به ۱-۲ در بالا.

۲-۳- پرسش‌ها

(I) آیا از سال ۱۹۷۸ شما برنامه‌ای برای طرد کلیشه‌های تبعیض آمیز از کتاب‌های درسی و کتاب‌های کودکان، یا برای تقویت برابری میان جنس‌ها در نظر گرفته‌اید؟ در صورت جواب مثبت، پاسخی مشروح بدهید و مشخص کنید که ارزیابی‌های احتمالی به چه نتایجی رسیده‌اند.

(II) اگر چنین برنامه‌ای اجرا نشده است، به نظر شما انجام آن در حال حاضر کاملاً موجه است؟

(III) با توجه به اهداف این پژوهش‌ها، چه ابتکارهای دیگری را مهم می‌دانید؟

۴- برای دانش‌آموزان، دانشجویان و اعضای سازمان‌های جوانان

۴-۱- یک پیشگفتار مختصر و ساده

۴-۲- اطلاعات مربوط به اشخاص پرسش‌شونده

(I) جنس

(II) سن

(III) کلاس

(IV) نام و نشانی مدرسه

۴-۳- پرسش‌ها

(I) در اوقات آزاد خود دوست دارید چه نوع کتاب‌هایی بخوانید؟ خواندن کدام یک از کتاب‌های درسی را ترجیح می‌دهید؟ دلایل گزینش‌های خود را بگویید.

(II) تصویری را که معمولاً از زنان و مردان در کتاب‌های درسی و کتاب‌های داستانی ارائه شده است، تأیید می‌کنید؟ چرا؟

(III) آیا هیچ‌گاه با دوستان دختر و پسر خود درباره مسئله تبعیض جنسی در کتاب‌های درسی و کتاب‌های داستانی بحث کرده‌اید؟ به طور کلی با چه واکنش‌هایی روبه‌رو شده‌اید؟ دختران چه نظری دارند؟ واکنش‌های پسران چیست؟

(IV) به نظر شما برای اصلاح موقعیت چه باید کرد؟

www.KetabFarsi.com

پیوست ۲

راهنمای انتشارات مک گرو - هیل برای برخورد برابر به دو جنس در کتاب‌های درسی^۱

پیشگفتار

واژه تبعیض جنسی به قیاس از واژه تبعیض نژادی و برای افشای نابرابری مبتنی بر جنس، به ویژه نسبت به جنس مؤنث ساخته شده است و در معنایی وسیع تر برای اشاره به کلیشه‌های تبعیض آمیز زنانه و مردانه، براساس جنس، به کار می‌رود.

ما برای زدودن هرگونه اشاره تبعیض آمیز و برای تشویق افراد به برنامه‌ریزی‌های کاملاً آزادانه و بیشترین شکوفایی توانایی‌هایشان، مجموعه‌ای از رهنمودها را برای نویسندگانمان پیشنهاد می‌کنیم و امیدواریم که نویسندگان و تمام کارکنان بنگاه انتشاراتی خود را از کلیشه‌های مؤنث و مذکری که در آثار چاپ شده تاکنونی ما به فور یافت

۱. این راهنما ترجمه خلاصه متن زیر است: *The Mc Graw-hill guidelines for equal Treatment of the sexes*. این متن را «انجمن آموزش و پرورش تبعیض ستیزه» به فرانسوی ترجمه کرده است. نشانی این انجمن: 14, rue Cassette, 75006 Paris.

می شوند، آگاه سازیم. همچنین امید آن داریم که نقش واژگان را در تقویت و تحکیم نابرابری میان جنس‌ها، و بهترین راه‌های ترسیم افراد دو جنس را نشان دهیم.

به نظر ما برای انجام شایسته این اقدام باید هرچه بیشتر از زنان یاری گرفت. دیدگاه‌ها و نوشته‌های آنان باید همواره و به گسترده‌ترین وجه به کار گرفته شود. خلاصه‌های متعددی از آثار آنان باید در جُنگ‌ها بیاید و زنان که تاکنون کمتر نشانی از آنان بوده است، از این پس باید در عرصه‌های مختلف مورد بحث هرچه بیشتر معرفی شوند.

زنان نیز «رهبر»، قهرمان، کاشف و پیشرو بوده‌اند و در پیشرفت علم، پزشکی، بازرگانی، سیاست، ادبیات، هنر و ورزش نقشی برجسته ایفا کرده‌اند...

باید در فرصت‌های مختلف در این باره به بحث پرداخت که زنان چگونه در پی محدودیت‌هایی که جامعه تحمیل کرده است از نمودار شدن همانند مردان بازمانده‌اند و به اندازه آنان حق و امکان شکوفایی استعدادهای خود را نداشته‌اند.

ترسیم غیر تبعیض آمیز مردان و زنان

زنان و مردان در وهله نخست باید به صورت موجودات انسانی معرفی شوند، قبل از این که از آنان به عنوان جنس‌های مخالف یاد شود. باید پیش از سخن گفتن از نوع مذکر و مؤنث، وجوه مشترک زنان و مردان را برجسته کرد. هیچ یک از دو جنس نباید فراتر یا فروتر از جنس دیگر نمودار شود.

چگونه می‌توان از کلیشه‌های مؤنث و مذکر دوری گزید؟

با وجودی که بسیاری از زنان همچنان فعالیت‌های سنتی مانند خانه‌داری یا منشی‌گری را برمی‌گزینند، باید آنان را در نقش‌های بسیار متنوع نشان داد: پزشک و دندان‌پزشک، و نه فقط پرستار؛ مدیر دبیرستان یا استاد دانشگاه به جای آموزگار؛ وکیل یا قاضی به جای مددکار اجتماعی؛ رئیس بانک و نه همیشه صندوقدار؛ نماینده مجلس و مانند آن‌ها.

همچنین اگر مردانی ترسیم شوند که فقط براساس حرفه یا سطح درآمدشان مشخص نگشته‌اند و نیز اگر نشان دهیم که مردان اجباراً بیشتر از زنان درآمد ندارند و صرفاً آنان نیستند که خانواده‌شان را می‌چرخانند، آنگاه کلیشه‌های مربوط به مردانگی دیگر نمودار نمی‌شوند.

مشاغل توصیفی بی‌هیچ تبعیضی به زنان و مردان نسبت داده می‌شود و هرگز القا نمی‌گردد که این مشاغل با «زنانگی» یا «مردانگی» ناسازگارند. زنان و مردانی نشان داده می‌شوند که در مقام مهندس، خلبان، لوله‌کش، برقکار، منشی، تلفنچی یا مربی شیرخوارگاه و مهدکودک به کار مشغولند.

زنان شاغل در تمام سطوح، حتی در بالاترین مقام‌ها نشان داده می‌شوند. آنان هم مدیر مردان می‌شوند و هم مدیر همجنسان خود، بی آن که مردان از دستور گرفتن از زنان احساس سرشکستگی کنند، یا زنان از این که رئیسشان همجنس خودشان است، نگران باشند. هرکاری باید آبرومند و درخور احترام ترسیم شود و امکان‌پذیریش زنان و مردان باید بسیار بیشتر از هنگامی باشد که اسیر نقش‌های کلیشه‌ای هستند.

در کتاب‌های کودکان باید زنان متأهلی که در بیرون از خانه کار

می‌کنند، به نحوی دلپذیر ترسیم شوند. نباید این تصور را القا کرد که تمام زنان حتماً ازدواج می‌کنند و بچه‌دار می‌شوند. برعکس باید نشان داد که زنان نیز مانند مردان حق انتخاب دارند، بعضی ترجیح می‌دهند مجرد باقی بمانند، بعضی عجله‌ای برای ازدواج ندارند، برخی دیگر ازدواج می‌کنند اما بچه نمی‌خواهند، بعضی نیز بچه دارند و به کارشان هم ادامه می‌دهند. باید نشان داد که گاهی نیز یکی از والدین در منزل می‌ماند. در هیچ حالتی نباید گفت که تمام زنان غریزه مادری دارند یا خانواده بر اثر کار مادر در بیرون از خانه آسیب می‌بیند. برعکس باید نشان داد که وقتی پدر و مادر، هر دو، کار می‌کنند، بچه را به شیرخوارگاه یا مهدکودک می‌فرستند و به تربیت او بیشتر می‌رسند. وانگهی در حال حاضر درصد زنان شاغل روبه افزایش است و در کتاب‌های درسی باید به این واقعیت توجه شود.

باید نشان داد که مردان و زنان به تمام کارهای خانگی می‌پردازند و به ویژه مردان آشپزی یا اتوکشی می‌کنند و زنان خرده‌کاری‌های خانه را انجام می‌دهند یا اتومبیل می‌شویند.

باید با دقت تمام نشان داد که دختران مانند پسران از حق انتخاب بازی و رشته تحصیلی برخوردارند. آنان را باید تشویق کرد که به ریاضیات، مکانیک، انواع ورزش‌ها علاقه‌مند شوند و پسران نیز نباید از پرداختن به شعر، هنر، موسیقی و یا حتی آشپزی و خیاطی و رسیدگی به نوزادان احساس شرمساری کنند. پسران و دختران دوره‌داری خواهند دید و دختران هیچ‌گاه بیش از پسران اسپر خیاطی و آشپزی و... نخواهند بود.

چگونگی برجسته کردن وجوه مشترک میان دو جنس

مردان و زنان را باید با ضعف‌ها و توانایی‌های ناشی از موقعیت بشر نشان داد، اعم از این که فرد مورد نظر از جنس مذکر باشد یا مؤنث. باید زنان و دخترانی را نشان داد که از همان توانایی‌ها و بلندپروازی‌های مردان و پسران برخوردارند. صفاتی که معمولاً نزد پسران ستوده می‌شود، مانند جسارت، ضرورت ابتکار و ابراز شخصیت، نزد دختران نیز ستوده خواهد شد.

همچنین صفاتی مانند ملایمت و دلسوزی و حساسیت در پسران هم ستوده می‌شود.

زنان و دختران را باید به همان اندازه پسران، مستقل، فعال، شجاع، با لیاقت، مصمم، با پشتکار، جدی و موفق توصیف کرد. آنان منطقی، بااراده و قادر به حل هر مسئله‌ای خواهند بود. به کارشان علاقه خواهند داشت و گوناگون‌ترین مشاغل را دنبال خواهند کرد: کارهای درخشان آنان درخور ستایش همگانی خواهد بود و از این ستایش نیز بهره‌مند خواهند شد.

گاه گاهی باید مردان ساکت، منفعل یا ترسو و دودل، غیرمنطقی و ناپخته را نشان داد، همان‌گونه که زنان پرخاشگر و بی‌احساس و خشن نیز باید ترسیم شوند. بدین ترتیب کلیشه‌های مبنی بر منطقی و عینی بودن مردان، و احساساتی و ذهنی بودن زنان کنار گذاشته می‌شود. شجاع‌ترین و جسورترین فرد، یا کسی که بیشترین کامیابی را به دست می‌آورد، هم ممکن است پسر یا مرد باشد و هم دختر یا زن. در تصاویر، بزرگ‌ترین، قوی‌ترین یا فعال‌ترین فرد همان قدر از میان دختران انتخاب می‌شود که از میان پسران.

زنان و مردان با حرمت، عزت و اهمیتی یکسان ترسیم خواهند شد. زنان دیگر فقط با صفات جسمانی، و مردان صرفاً با حرفه و هوششان توصیف نخواهند شد. دربارهٔ زنان یا مردان، جز در موارد مطلقاً ضروری از استناد به جذابیت یا فهم و ادراکشان خودداری خواهد شد.

نادرست

هانری لبرن و کیلی مشهور است
و همسرش، سبزه‌رویی زیبا.

درست

خانوادهٔ لبرن زوج زیبایی هستند. هانری
موهای بور قشنگ و همسرش گیسوان
زیبایی دارد. هر یک از آن دو در عرصهٔ
کار خود خوش درخشیده است. آنها
موسیقیدانی عالی و هانری و کیلی
با استعداد است.

در توصیف زنان باید از القائات شبهه‌آمیز دربارهٔ خصوصیات جسمانی‌شان خودداری ورزید (مثلاً نیابد گفت: یک زن موبور گوش‌تالو). بیشتر باید ویژگی‌های شخصیت آنان را یادآوری کرد. آنان را نباید ضعیف و وابسته و عصبی ترسیم کرد و اسباب مضحکه قرار داد، بلکه باید جدی گرفت.

این‌گونه کلیشه‌های ضد زن را باید کنار گذاشت: زنان بی‌عقل، سبک‌سر، پرچانه... زنی که مورد پرستش قرار می‌گیرد، یا شوهرش را دنبال خود می‌کشانند، یا پیر دختری ناکام است... همان‌گونه که از تمسخر زنان راننده یا از شوخی دربارهٔ مادرزن‌های بدعق خودداری می‌شود، اصطلاحاتی مانند «جنس ضعیف»، «نیمهٔ من»، یا «طوق بندگی» در اشاره

به ازدواج از واژگان حذف خواهد شد و از مردان خانه‌دار و زنان نان‌آور سخن به میان می‌آید.

در توصیف مردان، به ویژه در خانه، نباید آنان را چنان نشان داد که گویی در مورد غذا یا خانه‌داری وابسته به زنان هستند و یا از همسرشان می‌پرسند که چه لباسی بپوشند یا از بازار چه چیزی بخرند و یا به هنگام بیماری از پس انجام کارهای خودشان بر نمی‌آیند. زنان در تملک مردان نیستند. بلکه دوشادوش آنان در فعالیت‌هایشان سهم می‌شوند.

دیگر نباید زنانی را نشان داد که برای عمل کردن یا بهره‌مندی از حقوق خود، از همسرشان اجازه می‌خواهند (البته به استثنای مواردی که وقایع تاریخی مربوط به وابستگی زنان گزارش می‌شود). زنان با جسارت و هوشمندی به عمل می‌پردازند و زنان نوآور به عنوان الگو به دختران معرفی می‌شوند. «رهبران» جنبش‌های آزادی‌زنان، نادیده یا به تمسخر گرفته نمی‌شوند، بلکه از آنان بزرگداشت به عمل می‌آید.

چگونه واژگانی دیگر بیابیم؟

واژه مرد که در بسیاری از موارد برای اشاره به نوع بشر به کار رفته است، در حد امکان با واژگانی مانند: بشر، موجود انسانی، نوع بشر، مردان و زنان، اشخاص... جایگزین می‌شود [...].

باید برای یافتن واژگان جدید برای اشاره به زنانی که به کارهایی می‌پردازند که معمولاً خاص مردان بوده است، اما آنان نیز به خوبی مردان از پس انجامشان برمی‌آیند، تلاش ورزید: بیمه‌گر، دولتمرد، سیاستمدار...

برای ترسیم زندگی روزمره نیز مثال‌های خنثی برگزیده می‌شود: به

جای گفتن «در حالی که ریشش را اصلاح می‌کرد» بهتر است گفته شود «در حالی که هر روز صبح دندان‌هایش را مسواک می‌زد.» اصطلاحات زن خانه‌دار و مادر خانواده فقط هنگامی برای اشاره به زن به کار می‌رود که در همان متن، اصطلاحات «مرد خانه» و پدر خانواده برای توصیف مرد به کار رفته باشد. در مغازه خواربارفروشی، زن، کدبانو یا کلفتی نیست که خرید می‌کند، بلکه فقط در حکم مشتری است.

و سرانجام این که باید واژگان و اصطلاحات و موقعیت‌هایی یافت که به یاری آن‌ها پسران و دختران با بیشترین امکانات برای کشف و تحقق استعدادها و تمایلات خویش به زندگی گام بگذارند.

پیوست ۳

رهنمودهای انتشارات فرنان ناتان برای نویسندگان و تصویرگران کتاب‌های درسی و کتاب‌های کودکان

در اغلب موارد تصویری که از مردان و زنان در کتاب‌های درسی و کتاب‌های کودکان ارائه شده، واقعیت امروز را آن‌گونه که کودکان در زندگی می‌آزمایند، بازتاب نمی‌دهد و به دختران، برابری امکانات با پسران را عرضه نمی‌کند.

هدف رهنمودهای زیر، برانگیختن هوشیاری هرچه بیشتر شما در مورد این مسئله به هنگام نگارش یا تصویرگری کتاب است. اجازه دادن به بقای معانی و اشارات و حتی موقعیت‌های تبعیض‌آمیز در کتاب‌های کودکان و نوجوانان، با رسالت آموزشی این کتاب‌ها مبنی بر معرفی دنیای نو، آگاهسازی، روشنگری و ژرف‌اندیشی در تضاد است...

پیکار با کلیشه‌های کهن که هنوز به ویژه در سه عرصه جان‌سختی می‌کنند، وظیفه‌ای ضروری و حیاتی است.

پیکار با کلیشه‌ها در عرصه فعالیت‌های اجتماعی - حرفه‌ای مردان و زنان (نابرابری توانایی‌ها)

در این مورد مشاهده می‌شود که مثال‌های دستور زبان و تمرین‌های واژگان و سایر نکات زبانی سستی بسیار تبعیض آمیزند: کاربرد بسیار گسترده ضمیر سوم شخص مذکر (il)؛ فعل‌هایی مانند «ابداع کردن، کار کردن، ساختن، بنا کردن، تعمیر کردن، اداره کردن، سازماندهی کردن» فاعل مذکر دارند، اما فعل‌هایی مانند «پُرگویی، شستن، پختن» غالباً فاعل مؤنث دارند.

پیکار با کلیشه‌ها در ترسیم «زندگی» و «خانواده» (روابط پدر و مادر با فرزندان، شوهر با زن، پدر با مادر)

تقسیم نقش‌ها و وظایف زن و مرد در زندگی مدرن، در این عرصه نیز روبه تحول است و باید چنین تحولی را در نظر گرفت. در این عرصه همانند عرصه پیشین، کودک می‌تواند از واقعیتی سخن گوید (یا می‌توان با کودک از واقعیتی سخن گفت) که هنوز به الگوی سستی و تبعیض آمیز (تعداد بیشتر مردان در پست‌های مدیریت و تصمیم‌گیری، تعداد بیشتر زنان «در آشپزخانه» پس از فراغت از کار...) «می‌چسبد»: این واقعیت، «عامیانه‌سازی» چنین پدیده‌ای را توجیه نمی‌کند. برعکس باید (در سطحی کمابیش پیشرفته) دیگران را به ژرف‌اندیشی درباره سرچشمه‌ها و علت‌های این وضعیت برانگیخت و به پیدایش برخوردها و نگرش‌های جدید یاری رساند.

و تازه مگر «چسبیدن به واقعیت» در حکم آن نیست که در کنار هسته‌های خانوادگی سستی، وجود «اقلیت» فزاینده‌ای از زنان را بپذیریم

که فرزندانشان را به تنهایی بزرگ می‌کنند؟ آیا ارائهٔ یک الگوی خانوادگی واحد در کتاب‌های درسی، به سه یا چهار شاگرد کلاس که خانواده‌شان «ستی و همرنگ جماعت» نیست، حقیقتاً آرامش خاطر می‌دهد؟

پیکار با کلیشه‌ها در ترسیم خصوصیات جسمانی، روانی و اخلاقی اشخاص واقعی و خیالی در کتاب‌ها

تبعیض جنسی در این جا به دختران و زنان سخت آسیب می‌رساند (آنان عشوہ گر، سبک‌سر، ولخرج، بی‌بهره از جسارت و وابسته به مردان - شوهران هستند) اما پسران را نیز از آسیب مصون نمی‌دارد (خستگی، کمبود هوش یا کمبود قهرمانی‌گری مردانه، برای آنان ممنوع است). باید افراد را نشان داد و نه موجودات این یا آن جنس را.

این رهنمودها و توصیه‌ها برای تمام رشته‌ها و در تمام سطوح معتبرند، اما به ویژه برای نخستین کتاب‌های کودکان (دوره‌های آمادگی و دبستان) و مجموع آثار آموزشی (و نیز برای آثاری که در مجموعه‌های «ادبیات نوجوانان و جوانان» منتشر می‌شوند) اهمیت دارند.

ناشر بی‌آن که بخواهد به کار آفرینشگرانهٔ آزاد نویسندگان آسیب برساند، بر رعایت این رهنمودها پافشاری می‌ورزد، با این امید که کتاب‌های ما دیگر بازتاب‌دهندهٔ تصویرهای کهنه نباشند و به بقای کلیشه‌های پوسیده یاری نرسانند.

ژ. سولچنیک

رئیس بخش آموزش و پرورش در انتشارات فرنان ناتان

ژوئن ۱۹۸۰

www.KetabFarsi.com

ارجاعات کتاب شناختی^۱

- ** 1. ABU NASR, J.; LORFING, I.; MIKATI, J. *Identification and elimination of sex stereotypes in and from school textbooks; Some suggestions for action in the Arab world*. Paris, Unesco, 1983. (ED-84/WS/31.) [En anglais seulement.]
2. DUNNIGAN, Lise. *Analyse des stéréotypes masculins et féminins dans les manuels scolaires au Québec*. Gouvernement du Québec, 1982.
3. SHESTAKOV, V. *Guide on identification and elimination of negative sex stereotypes in school textbooks and children's literature and on promotion of positive image of women*. 1982. [Document préparé pour l'Unesco; en anglais seulement; non publié.]
4. MORRIS, Jan. *L'énigme*. Paris, Gallimard, 1974.
- ** 5. BISARIA, Sarojini. *Identification and elimination of sex stereotypes in and from educational programmes and textbooks; Some suggestions for action in Asia and the Pacific*. Paris, Unesco, 1983. (Multigraphié.) [En anglais seulement.]
6. BLUMER, Herbert. États-Unis d'Amérique. *Bulletin international des sciences sociales* (Paris, Unesco), vol. 10, n° 3, 1958, p. 430-478.
7. BLUNDEN, Katherine. *Le travail et la vertu; Femmes au foyer: une mystification de la révolution industrielle*. Paris, Payot, 1982. (Bibliothèque historique.)

۱- بررسی‌های ملی که به درخواست یونسکو صورت گرفته‌اند با یک ستاره، و راهنماهای محلی که برای یونسکو تدوین شده‌اند، با دو ستاره، مشخص گشته‌اند.

8. ORGANISATION DES NATIONS UNIES. DIVISION DE L'INFORMATION ÉCONOMIQUE ET SOCIALE. *Women 1980. Newsletter*, n° 3, 1980.
9. GALLAGHER, Margaret. *Unequal opportunities; The case of women and the media*. Paris, Unesco, 1981. [En anglais seulement.]
- * 10. RÉPUBLIQUE POPULAIRE DE CHINE. MINISTÈRE DE LA CULTURE. *Étude sur l'image que donnent des femmes et des hommes les ouvrages pour enfants et les manuels scolaires en Chine* (par Chen Zijun, et al.). Paris, Unesco, 1983. (ED-83/WS/22.)
- * 11. RÉPUBLIQUE SOCIALISTE SOVIÉTIQUE D'UKRAINE. INSTITUT D'ÉTAT DE PÉDAGOGIE (INSTITUT GORKI); INSTITUT DE RECHERCHE PÉDAGOGIQUE. *Étude sur l'image que donnent des femmes et des hommes les manuels scolaires et les ouvrages pour enfants dans la République socialiste soviétique d'Ukraine*. Paris, Unesco, 1982. (ED-82/WS/109.)
- * 12. NORVÈGE. MINISTÈRE DE L'ÉGLISE ET DE L'ÉDUCATION. *Étude sur l'image que donnent des femmes et des hommes les manuels scolaires et les ouvrages pour enfants en Norvège* (par Ingeborg Bjerke, et al.). Paris, Unesco, 1983. (ED-83/WS/45.)
13. BÉREAUD, Susan. Les images masculines et féminines dans les albums pour tout-petits. *L'école des parents* (Paris), novembre 1974, p. 16-26.
14. CHOMBART DE LAUWE, Marie-Jo. L'enfant et son image. *L'école des parents* (Paris), n° 3, mars 1972, p. 14-26.
- * 15. FÉDÉRATION INTERNATIONALE SYNDICALE DE L'ENSEIGNEMENT (SECTION FRANÇAISE). *Étude sur l'image que donnent des femmes et des hommes les manuels scolaires et les livres pour enfants en France*. Paris, Unesco, 1983. (ED-83/WS/118.)
16. MICHEL, Andrée; BÉREAUD, Susan; LORÉE, Marguerite. *Inégalités professionnelles et socialisation différentielle des sexes*. Paris, CNRS/CORDES, 1975. (Multigraphié.)
17. STACEY, Judith; BÉREAUD, Susan; DANIELS, Joan (dir. publ.). *And Jill came tumbling after: Sexism in American education*. New York, Dell, 1974.

18. STRAUS, Jacqueline; STRAUS, Murray. Family roles and sex differences in creativity in children in Bombay and Minneapolis. *Journal of marriage and the family* (Lake Mills, Iowa), vol. 30, février 1968.
19. FALCONNET, Georges; LEFAUCHEUR, Nadine. *La fabrication des mâles*. Paris, Le Seuil, 1975.
- *20. ZAMBIE. COMMISSION NATIONALE ZAMBIENNE POUR L'UNESCO. *L'homme et la femme dans les manuels scolaires. Étude nationale sur les préjugés sexistes dans les manuels des écoles primaires et secondaires (1er cycle) de Zambie et leurs implications pour l'enseignement dans ce pays* (par L. P. Tempo). Paris, Unesco, 1984. (ED-84/WS/25.)
- *21. PÉROU. COMMISSION PÉRUVIENNE DE COOPÉRATION AVEC L'UNESCO. *L'image de la femme et de l'homme dans les livres scolaires péruviens* (par J. Anderson et C. Herencia). Paris, Unesco, 1983. (ED-83/WS/93.)
22. COMMISSION DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES. *Égalité de l'enseignement général et professionnel pour les filles (de 10 à 18 ans)*. Bruxelles, CEC, 1979.
23. SEARS, Pauline; FELDMAN, David. Teachers interactions with boys and girls. Dans : J. Stacey, S. Béreaud et J. Daniels (dir. publ.), *And Jill came tumbling after: Sexism in American education*. New York, Dell, 1974.
24. MOLLO, Suzanne. *L'école dans la société*. Paris, Dunod, 1970.
- *25. KOWEIT. NATIONAL COMMITTEE FOR EDUCATION, SCIENCE AND CULTURE. *Report on men's and women's roles in school textbooks and children literature*. Traduit de l'arabe par Ibrahim Abd El-Jawad Ahmed. 1983. (Multigraphié.) [En anglais seulement.]
26. BARUCH, Grace. Sex roles attitudes of fifth grade girls. Dans : J. Stacey, S. Béreaud et J. Daniels (dir. publ.), *And Jill came tumbling after: Sexism in American education*. New York, Dell, 1974.

27. SEARS, Pauline S.; FELDMAN, David. Teachers interactions with boys and girls. Dans : J. Stacey, S. Béreaud et J. Daniels (dir. publ.), *And Jill came tumbling after: Sexism in American education*. New York, Dell, 1974.
28. MACCOBY, Eleanor E.; JACKLIN, Carol N. *The psychology of sex differences*. Stanford (Calif.), Stanford University Press, 1974.
29. SKJØNSBERG, K. *Kjønnsrollemønstre i skandinaviske barne- og ungdomsbøker* [Rôle des sexes dans la littérature scandinave destinée à la jeunesse]. Copenhague, Gyldendal, 1977. (En norvégien, avec résumé en anglais.)
30. SAFILIOS-ROTHSCHILD, Constantina. Sex-stereotyping in U.S. primary and secondary schools and interventions to eliminate sexism. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
31. WOMEN ON WORDS AND IMAGES (WOWI). *Dick and Jane as victims, sex stereotyping in children's readers*. Princeton (N.J.), WOWI, 1972.
32. WEITZMAN, L. J., et al. Sex-role socialization in picture books for preschool children. *American journal of sociology* (Chicago, Ill.), vol. 77, n° 6, 1972, p. 1125-1150.
33. ASSOCIATION POUR UNE ÉDUCATION NON SEXISTE. Dossier « Pour une éducation non sexiste ». Association pour une éducation non sexiste, 14, rue Cassette, 75006 Paris. [Mises à jour périodiques.]
34. DORRER, Rosemarie. Sex-stereotyping in Austrian schools. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- ** 35. HANSEN, L. S.; SCHULTZ, C. *Élimination des stéréotypes sexuels à l'école ; Guide régional destiné aux éducateurs d'Amérique du Nord et d'Europe occidentale*. Paris, Unesco, 1984.
36. ROUDY, Yvette. La différence est inscrite dans notre culture : c'est là qu'il faut agir. *Citoyennes à part entière* (Paris, Ministère des droits de la femme), n° 16, 1983, p. 13. [Extraits du discours prononcé par Yvette Roudy, le 27 novembre 1982, au cours du Colloque des droits de l'homme et de l'éducation.]

37. GOUVERNEMENT DU QUÉBEC. *L'école sexiste, c'est quoi?* Conseil du statut de la femme, printemps 1976.
38. KELLY, Alison. Summary report. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
39. SHAPIRO, June; KRAMER, Silvia; HUNERBERG, Catherine. *Equal their chances: Children's activities for non-sexist learning*. Englewood Cliffs (N.J.), Prentice-Hall, 1981. (Collection: Spectrum.)
40. CONSEIL DE L'EUROPE. *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
41. AYALA FLORES, Ana, et al. *Reducción de costos en la producción de libros de texto: estudio de caso, Perú*. Lima, Instituto Nacional de Investigación y Desarrollo de la Educación (INIDE), 1981.
42. MALFATTO, Monique. Faut-il brûler les manuels scolaires? *Antoinette* (Paris, Confédération générale du travail), n° 187, septembre 1980.
43. SKJØNSBERG, Kari. *Kjønnsroller og miljø i barnelitteratur* [Rôles des sexes, environnement et classes sociales dans la littérature enfantine]. Oslo, Universitetsforlaget, 1972. (En norvégien, avec résumé en anglais.)
44. Le sexisme dans les manuels scolaires. *Citoyennes à part entière* (Paris, Ministère des droits de la femme), n° 23, septembre 1983.
45. GUTIÉRREZ RUIZ, Irène. Sex-stereotyping at school in Spain. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
46. LILJESTRÖM, Rita, et al. *Roles in transition: Report of an investigation made for the Advisory Council on Equality between Men and Women*. Stockholm, Liber, 1978.
47. Les stages pilotes. *Citoyennes à part entière* (Paris, Ministère des droits de la femme), n° 22, juillet-août 1983.
48. KEPNER, H. S., Jr; KOEHN, L. R. Sex-roles in mathematics: A study on the status of sex-stereotypes in elementary mathematics texts. *The arithmetic teacher* (Reston, Va.), vol. 24, 1977.
49. *L'image de la femme dans les manuels scolaires et livres d'enfants*. Paris, Délégation régionale à la condition féminine, janvier 1979.

www.KetabFarsi.com

کتاب‌های برگزیده

- AGENCE FEMMES INFORMATION (AFI). *L'école aussi préfère les garçons ; dossier de presse*. AFI, 21, rue des Jeûneurs, 75002 Paris, 1981.
- AMERICAN INSTITUTE FOR RESEARCH (AIR). *Programs to combat stereotyping in career choice*. Palo Alto (Calif.), AIR, 1980.
- ASSOCIATION POUR UNE ÉDUCATION NON SEXISTE. *Texte de présentation* [de cette Association]. Association pour une éducation non sexiste, 14, rue Cassette, 75006 Paris.
- AYALA FLORES, Ana, et al. *Reducción de costos en la producción de libros de textos: Estudio de caso*. Lima, Instituto Nacional de Investigación y Desarrollo de la Educación (INIDE), 1981.
- BALBO, Laura. Women's dual life and access to intellectual work: Objective conditions, sex-stereotyping, new goals. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- BINGHAM, M.; EDMONDSON, J.; STRYLER, S.; GUTTEN-
TAG, M. *Choices—a teen women's journal for life/career planning*. Santa Barbara (Calif.), Advocacy Press, 1983.
- BROCK-UTNE, Birgit; HANKAA, Runa. *Kunnskap uten makt: kvinner som læ vere og elever* [Le savoir sans le pouvoir. Les femmes : professeurs et élèves]. 2e éd. Oslo, Universitetsforlaget, 1981. (En norvégien.)
- BYRNE, Eileen, M. *The education and training of girls in Ireland*. Bruxelles, Commission des Communautés européennes, 1978. (Rapport.)

- . *Égalité de l'enseignement général et professionnel (pour les filles de 10 à 18 ans)*. Bruxelles, Commission des Communautés européennes, 1979.
- CHOMBART DE LAUWE, Marie-Jo. Convergences et divergences des modèles d'enfants dans les manuels scolaires et dans la littérature enfantine. *Psychologie française* (Paris), n° 3, 1965.
- COCHINI, Fausta Giani. Research on sex-stereotyping—Why focus on schools? Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- CONSEIL DE L'EUROPE. *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- DECROUX-MASSON, Annie. *Papa lit, maman coud*. Paris, Denoël-Gonthier, 1979.
- DORRER, Rosemarie. Sex-stereotyping in Austrian schools. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- DUBE, Leela. *Studies on women in Southeast Asia: A status report*. Bangkok, Bureau régional de l'Unesco pour l'éducation en Asie et dans le Pacifique, 1980.
- DUPONT, Béatrice. *Fille ou garçon : la même éducation? Étude sur les programmes scolaires dans le secondaire*. Paris, Unesco, 1980.
- FALCONNET, G.; LEFAUCHEUR, N. *La fabrication des mâles*. Paris, Le Seuil, 1975.
- FOLLET, C.; WATT, M. A.; HANSEN, L. S. *Born free. Selected review of the literature on career development and sex-role stereotyping at the post-secondary higher education level*. Newton (Mass.), EDC/WEEAP Distribution Center, 1978. (Project Born Free; Technical report, n° 3).
- FOXLEY, C. H. *Non-sexist counselling: Helping women and men redefine their roles*. Dubuque (Iowa), Kendall/Hunt Publishing Co., 1979.
- GUTIÉRREZ RUIZ, I. Sex-stereotyping at school in Spain. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- HANNAN, D. Sex-stereotyping in Irish post-primary schools. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.

- HANSEN, L. S. Counselling issues related to changing roles of women and men in work and family. *International journal for the advancement of counselling* (La Haye), vol. 1, été 1979, p. 67-66.
- HANSEN, L. S. New goals and strategies for vocational guidance and counselling. *International journal for the advancement of counselling* (La Haye), vol. 4, été 1981, p. 21-23.
- . Gender and career. Dans : N. C. Gysbers, *et al.* *Designing careers: Counselling to enhance education, work and leisure*. San Francisco (Calif.), Jossey-Bass, 1984.
- ; KEIERLEBER, D. L. A collaborative consultation model for career development and sex-role stereotyping. *Personnel and guidance journal* (Alexandria, Va.), vol. 56, n° 7, 1978, p. 395-399. (Numéro spécial.)
- ; PELCAK, Douglas; PERRAULT, Gerri; DEGE, Dolores. *Born free. Training packet to reduce sex-role stereotyping in career development: elementary level*. Newton (Mass.), EDC/WEEAP Distribution Center, 1978.
- HENDERSON, Hazel. The reawakening of Eve. (Enregistrement sonore d'une communication présentée à la Global Futures Conference, Toronto (Ontario), octobre 1980.)
- KALLAB, I. *Hya Tatbokh wa Haw Yakra* [Elle cuisine, il lit]. Beyrouth, Beirut University College, Institute for Women's Studies in the Arab World, 1983. (Monographie, n° 3.) [En arabe.]
- ; ABU NASR, J.; LORFING, I. Sex roles images in Lebanese textbooks. Dans : I. Cross et J. Downing (dir. publ.), *Sex roles attitudes and cultural change*. Dordrecht, D. Riedel Publishing, 1982.
- KAUFMAN, Jakob, *et al.* *Attempts to overcome sex-stereotyping in vocational education*. University Park (Penn.), Pennsylvania State University, Institute for Research on Human Resources, 1976. (Multigraphié.)
- KELLY, Alison (dir. publ.). *The missing half: Girls and science education*. Manchester (Mass.), Manchester University Press, 1981.
- . Research on sex differences in schools in the United Kingdom. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.

- . Summary report. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- KEPNER, H. S. Jr; KOEHN, L. R. Sex roles in mathematics: A study on the status of sex stereotypes in elementary mathematics texts. *The arithmetic teacher* (Reston, Va.), vol. 24, 1977.
- KERR, Barbara A. Raising the career aspirations of gifted girls. *Vocational guidance quarterly* (Alexandria, Va.), vol. 32, n° 1, septembre 1983, p. 37-43.
- KLEIN, S. S.; THOMAS, V. G. *Sex equality in education*. Washington (D.C.), U.S. Government Printing Office, 1981. (National Institute of Education-Sponsored projects and publications.)
- LEAL, Yvone. Research into sex-stereotyping in schools in Portugal. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- LOCKHEED, M. *Curriculum and research for equality: a training manual for promoting sex equality in the classroom*. Princeton (N.J.), Educational Testing Service, 1977.
- MACCOBY, E. E.; JACKLIN, C. N. *The psychology of sex differences*. Stanford (Calif.), Stanford University Press, 1974.
- MCGRAW-HILL. *Guidelines for equal treatment of the sexes in McGraw-Hill Book Company Publications*. New York, McGraw-Hill, 1972.
- MANSILLA, A.; MARIA, E. *La socialización y los estereotipos sexuales: Estudios de los textos escolares de EBR*. Lima, Pontificia Universidad Católica del Perú, 1981. (Multigraphié.)
- MEER, C. G. *Sex roles stereotyping in occupational choices: A career counseling manual*. Rutgers University (N.J.), Institute of Management and Labor Relations, 1982.
- MICHEL, Andrée. Sex differentiated socialization in French schools. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- ; BÉREAUD, Susan; LORÉE, Marguerite. *Inégalités professionnelles et socialisation différentielle des sexes*. Paris, CNRS/CORDES, 1975. (Multigraphié.)

- MOLLO, Suzanne. *L'école dans la société*. Paris, Dunod, 1970.
- MOTTIER, I. Sex-role stereotyping in textbooks: The Dutch Handover Project. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- NATIONAL EDUCATIONAL ASSOCIATION (NEA). *Non-sexist education for survival*. Washington (D.C.), NEA, 1975.
- NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION (NIE). *Sex equality in education*. Washington (D.C.), Department of Health, Education and Welfare, 1980. (NIE—Sponsored projects and publications.)
- ORGANISATION DES NATIONS UNIES. *Les femmes et les médias*. New York, ONU, 1982.
- PENN, P. Evaluation of 1978 Born free. Minneapolis (Minn.), University of Minnesota, 1978. (Project Born free; Technical report, n° 10.)
- POGREBIN, L. C. *Growing up free: Raising your kids in the 80's*. New York, McGraw-Hill, 1980.
- RAPEZA, R. S.; BLOCHER, D. H. The Cinderella effect: Planning avoidance in girls. *Counselling and values* (Alexandria, Va.), vol. 21, n° 1, 1976, p. 12-19.
- ROMM, T. Interaction of vocational and family factors in the career planning of teenage girls—A new developmental approach. *Interchange* (Toronto), vol. II, n° 1, 1980-1981, p. 13-24.
- SADKEN, M. P.; SADKEN, D. M. *Sex equality handbook for schools*. New York/Londres, Longman Inc., 1982.
- SAFILIOS-ROTHSCHILD, C. Sex-stereotyping in U.S. primary and secondary schools and interventions to eliminate sexism. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.
- SHAPIRO, J.; KRAMER, S.; HUNERBERG, C. *Equal their chances: Children's activities for non-sexist learning*. Englewood Cliffs (N. J.), Prentice Hall, 1981. (Collection : Spectrum.)
- SHERIDAN, E. M. *Sex stereotypes and reading: Research and strategies*. Newark (Del.), International Reading Association, 1982.

SKJØNSBERG, K. *Kjønnsroller og miljø i barnelitteratur* [Rôles des sexes, environnement et classes sociales dans la littérature enfantine]. Oslo, Universitetsforlaget, 1972. (En norvégien, avec résumé en anglais.)

———. *Kjønnsrollemønstre i skandinaviske barne- og ungdomsbøker* [Rôle des sexes dans la littérature scandinave destinée à la jeunesse]. Copenhague, Gyldendal, 1977. (En norvégien, avec résumé en anglais.)

———. *Velg selv. Ungdom, utdanning og kjønnsroller* [Pouvoir choisir : la jeunesse, l'éducation et les rôles des sexes]. Oslo, Likestillingsrådet, 1981.

SPENDER, D. The role of teachers: What choices do they have? Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.

———; PAYNE, I. *Learning to lose: Sexism and education*. Londres, the Women's Press, 1980.

STACEY, J.; BÉREAUD, S.; DANIELS, J. (dir. publ.). *And Jill came tumbling after: Sexism in American education*. New York, Dell, 1974.

TORNES, K. Sex-stereotyping and schooling: A general overview. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.

TORNIEFORTH, G. Sex-stereotyping in German school education. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.

VERHEYDEN-HILLIARD, M. E. *A handbook for workshops on sex equality in education*. Washington (D.C.), American Personnel and Guidance Association, 1976.

VEYA, E. Research into sex-stereotyping in school in Switzerland. Dans : Conseil de l'Europe, *Sex-stereotyping in schools*. Lisse (Pays-Bas), Swets & Zeitlinger, 1982.

WARSETT, S. *Evaluation report on Born free videotapes, training packet and selected workshops*. Minneapolis (Minn.), University of Minnesota, 1978. (Project Born free; Technical report, n° 9.)

WEITZMAN, L.; EIFLER, D.; HOKADA, E.; ROSS, C. Sex-role socialization in picture books for pre-school children. *The American journal of sociology*, vol. 77, n° 6, mai 1972.